

Розділ V. ПРОБЛЕМИ БОРотьБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

УДК 796.012.62:37.037]-057.36(477)

Ю.А. Компанієць
В.І. Несмашний
Н.Л. Шкуро

**■ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
МЕТОДІВ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ФІЗИЧНІЙ
ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ ВИЩИХ
■ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ**

Проведено аналіз інновацій в організації спеціальної фізичної підготовки майбутніх правоохоронців. З'ясовано, які з інтерактивних методів навчання доцільно використовувати у процесі фізичного виховання курсантів вузів МВС України. Установлено, що застосовувати їх можна лише після оволодіння базовою технікою – сукупністю прийомів і дій, визначених нормативними документами МВС України. Показано важливість матеріально-технічного забезпечення й етапи підготовки до проведення роботи в малих групах, рольових ігр, тренінгів. Висвітлено особливості використання різних інтерактивних методів у навчально-тренувальному процесі. Наведено схему проведення рольової гри та показано, на які вузлові моменти при цьому необхідно звертати увагу. Використання інтерактивних методів навчання сприяє тому, що майбутні правоохоронці можуть не просто уявити себе в запронованій ситуації, але й отримати реальні психофізіологічні відчуття, зрозуміти наслідки від прийняття тих чи інших рішень, набутти певного практичного досвіду без реальної загрози їх життю.

Ключові слова: *навчання, інтерактивні методи, досвід, рольові ігри, тренінги.*

Проведен анализ инноваций в организации специальной физической подготовки будущих правоохранителей. Показано, какие из интерактивных методов обучения целесообразно использовать в процессе физического воспитания курсантов вузов МВД Украины. Установлено, что их применение возможно только после овладения базовой техникой – совокупностью приемов и действий, определенных нормативными документами МВД Украины. Показано важность материально-технического обеспечения, а также этапы подготовки к проведению работы в ма-

лых группах, ролевых игр, тренингов. Освещены особенности использования разных интерактивных методов в учебно-тренировочном процессе курсантов. Дана схема проведения ролевой игры и показано, на какие узловые моменты при этом необходимо обращать внимание. Использование интерактивных методов в обучении способствует тому, что будущие правоохоронители могут не просто представить себя в предложенной ситуации, но и получить реальные психофизиологические ощущения, понять последствия от принятия тех или иных решений, получить определенный практический опыт без реальной угрозы их жизни.

Ключевые слова: *обучение, интерактивные методы, опыт, ролевые игры, тренинги.*

It is analyzed the innovations in organization of special physical training of future law enforcement officers. It is shown those interactive methods of teaching which can be reasonably used in the process of physical training of students of higher educational institutions of Ukraine's MIA. It is proved that their usage is possible only after study of basic technology – the whole set of methods and actions which are defined by the normative documents of MIA. It is shown the significance of material and technical provision and also the stages of preparation to carrying out the work in small groups, role plays, trainings. It is shown the peculiarities of usage of different interactive methods in educational process of students. It is given the scheme of conducting of role play and it is shown the main moments which should be taken into account. The usage of interactive methods in teaching assists the future law enforcement officers not only to imagine themselves in definite situation but also to receive the real psychophysiological feelings and understand the consequences from making different decisions, to get definite practical experience without real threat to their lives.

Key words: *teaching, interactive methods, experience, role play, training.*

Вступ.

Поняття "нововведення" прийнято розглядати як засіб (новий метод, програма, технологія), а "інновацію" - як процес освоєння цього засобу [4]. А.І. Пригожин розглядає нововведення як процес цілеспрямованої діяльності людей - інноваторів [3]. Раніше вже зазначалося, що проблеми організації фізичної підготовки у вузах МВС України (а тим більше в контексті впровадження інновацій в цей процес) ще не увійшли до кола наукових інтересів як вітчизняних, так і фахівців з країн ближнього зарубіжжя [2, с. 48]. Серед небагатьох робіт, присвячених цій тематиці, можна виділити запропонований В.В. Серебряком зі співавторами інноваційний підхід щодо вдосконалення якості підготовки спортсменів, які виступають у змаганнях з "рукопашного бою". На основі аналізу отриманих даних розроблено й ап-

робовано найбільш ефективні техніко-тактичні схеми побудови поєдинку з супротивниками різних стилів єдиноборств. Доведено, що запропонований підхід сприяє розвитку оперативного мислення й адаптації до спарингів із рукопашного бою [5, с. 105 - 109].

Дослідження проводилося згідно з планом науково-дослідної роботи Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи. Мета дослідження - узагальнити накопичений досвід та висвітлити особливості використання інтерактивних методів у навчально-тренувальному процесі вузів МВС України.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, вивчення й узагальнення передового досвіду освітніх установ системи МВС України, опитування, педагогічні спостереження.

Результати дослідження. Проведений аналіз науково-методичних публікацій за тематикою наукового пошуку вказує на те, що дослідники зосереджують свою увагу переважно на створенні гнучких методів, форм, засобів професійної підготовки (інновацій-модернізацій), виходячи з того, що поступово накопичення таких локальних нововведень приведе до сутнісної зміни системи в цілому. Сьогодні, коли стала очевидною обмеженість можливостей традиційної форми організації навчання з притаманною їй односторонньою формою комунікації (викладач ретранслює, передає знання), йде активний пошук нових підходів та форм роботи, в методику навчання досить активно впроваджуються інтерактивні методи.

Використання інтерактивних методів надає можливість: більш ефективно формувати професійно важливі уміння і навички шляхом наближення до предмета через власний досвід; двосторонньої чи багатосторонньої комунікації викладача й курсантів; чіткої структуризації навчального матеріалу із залученням курсантів до обговорення шляхів розв'язання завдань. Всі ці переваги повною мірою можуть бути використані під час викладання навчальної дисципліни "Спеціальна фізична підготовка".

Ґрунтуючись на власному багаторічному досвіді роботи, узагальненні передового досвіду організації службової підготовки в практичних підрозділах органів внутрішніх справ, інформації про ефективність застосування тих чи інших прийомів і дій в екстремальних ситуаціях, які виникають в оперативно-службовій діяльності, отриманій у ході зустрічей з працівниками міліції, колишніми випускниками вузу,

було встановлено, що найбільш дієвим є використання таких інтерактивних методів навчання як: робота в малих групах, рольові ігри, імітація дій у різних ситуаціях, тренінги, перегляд тематичних відеоматеріалів із наступним їх обговоренням. Накопичений досвід дає підстави зробити певні узагальнення, виявити проблеми, які виникають в ході навчального процесу, та вказати на шляхи їх можливого подолання.

По-перше, згадані вище інтерактивні методи навчання доцільно застосовувати лише після того як курсанти оволодіють "базовою технікою" – програмним матеріалом, вивчення якого передбачено нормативними документами, що регулюють організацію фізичної підготовки в органах внутрішніх справ. Попри те, що вони характеризуються певною неузгодженістю, на чому ми вже наголошували раніше [1, с. 230-238; 2, с. 48-52], протягом перших двох років навчання у вузі (за взаємного прагнення одних навчати, а інших – навчатися), оволодіння основними прийомами самозахисту та застосування заходів фізичного впливу цілком можливе. По-друге, ефективність використання інтерактивних методів навчання значною мірою залежить від рівня матеріально-технічного забезпечення навчального процесу.

У процесі підготовки до занять і їх проведенні можна умовно виділити два етапи: етап інформаційного забезпечення (ретрансляція теоретичних відомостей) і етап формування та вдосконалення практичних навичок. На шляху "початкові вміння – рухові навички – вміння вищого порядку" прийоми та дії, вивчені в ході оволодіння базовою технікою, постійно повторюються: спочатку на партнерові, який не чинить опору, методом розділеної на частини вправи, згодом кількість таких частинок зменшують. Далі прийоми та дії виконуються вже в цілому, а партнер за вказівкою викладача або самостійно (але це повинно обов'язково бути обговорено – заздалегідь) чинить дозований опір. На цьому етапі викладач повинен чітко контролювати навчальну ситуацію: у жодному разі не можна допускати переростання тренування в неконтрольований двосторонній поєдинок. По-перше, це може зашкодити формуванню правильних умінь і навичок (у літературі є посилання на спеціальні дослідження, завдяки яким було встановлено таке: для того щоб дія чи прийом виконувались автоматично (й, звісно, надійно), їх потрібно правильно повторити від трьох до п'яти тисяч разів). На цьому етапі навчання варіативність у виконанні рухових дій лише шкодить. По-друге, у курсантів може виникати сумнів у ефективності прийомів, що вивчаються, підсвідомо формуватися психологічне відчуття меншевартості. По-третє, некон-

трольований спаринг із нестабільною технікою виконання рухових дій може призвести до травмування його учасників. Після формування рухових навичок подальше вдосконалення проводять у малих групах. Залежно від теми заняття та навчальних питань, які заплановано на ньому розглянути, кількість учасників може коливатися від двох до п'яти осіб. Характерною рисою роботи в малих групах є поєднання регламентованих дій з імпровізованими: рухове завдання формується в загальних рисах для всієї групи, а спосіб його виконання, застосування тих чи інших прийомів або їх комбінацій обираються учасниками групи на власний розсуд. Фактично з цього моменту почасті розпочинається формування рухових умінь вищого порядку, коли основний акцент робиться вже не на техніку виконання, а на умови й обставини, у яких відбувається спаринг. Треба звернути увагу на те, що, зазвичай перед початком відпрацювання навчальних питань обов'язково нагадується про необхідність дотримання заходів безпеки, а перед початком роботи в групах акцент робиться вже на попередженні випадків травматизму в конкретних ситуаціях. Звичайно, обмежується сила та швидкість нанесення ударів.

У ході роботи в малих групах її учасники по черзі виконують різні, заздалегідь обговорені функції. Зміна відбувається за сигналом викладача ситуативно або через визначені попередньо (нетривалі) інтервали. Під час роботи в малих групах викладачі весь час повинні спостерігати за тими, хто навчається, і за необхідності відразу звертати увагу на помилки, підказувати кращий варіант дій. Така форма організації навчальної роботи забезпечує досить високий рівень як загальної, так і моторної щільності заняття, частіше виконує функцію підготовки до проведення рольових ігор і тренінгів, але через велику кількість варіантів виконання рухового завдання та їх швидкоплинність можливості для детального аналізу суттєво обмежені.

Глибший рівень "занурення" в ситуацію, вироблення вміння діяти як стандартно, так і виправдано імпровізувати забезпечують рольові ігри. Завдяки такій формі роботи стає можливим моделювання поведінки та психоемоційних реакцій майбутніх правоохоронців у різних ситуаціях службового й екстремального характеру.

Ще раз підкреслимо, цей метод може застосовуватися в навчальному процесі лише за умови належного рівня володіння базовою технікою. Як відомо, технічну підготовленість не можна розглядати ізольовано, а лише як складову єдиного цілого, у якому технічні рішення тісно взаємозв'язані з фізичними та психічними можливостями

людини, а також з конкретними умовами навколишнього середовища в якому відбуваються рухові дії. Основними показниками технічної підготовленості, за наявності яких вже можна переходити до використання в навчальному процесі рольових ігор і тренінгів, є оптимальна форма рухів, їх структура та надійність. Форма рухів - один із показників підготовленості, який контролювати найпростіше. Викладач візуально оцінює відповідність виконуваного руху певній просторово-часовій моделі та робить висновок. Таким чином, у курсантів формуються відчуття часу, швидкості, відчуття зусиль, що докладаються. Інший показник підготовленості, який свідчить про високий ступінь автоматизації рухових навичок, - стабільність, причому під стабільністю розуміють не стільки жорстко сформовані навички, скільки здатність виконувати дії з найбільшою ефективністю в конкретних умовах та за певних обставин, тобто навички лабільні, "приспособлені" до ситуації.

Використання цього різновиду методів інтерактивного навчання вимагає від викладача ретельної підготовки до заняття: необхідно придумати та продумати сценарій, за яким діятимуть учасники рольової гри (тренінгу); підготувати матеріально-технічне забезпечення та навчальну базу; проаналізувати можливі ризики, небезпеки та забезпечити дотримання заходів безпеки. Попередження випадків травматизму досягається завдяки проведенню інструктажів, акцентуючи увагу на реальних загрозах, що можуть виникнути на кожному з етапів рольової гри (тренінгу), відповідним підбором загальнорозвиваючих і підготовчих вправ для вступної частини заняття, послідовністю їх виконання та дозуванням фізичного навантаження.

Напрацювання практичних навичок розпочинається з того, що курсантам пропонується розробити план дій у конкретній ситуації для групи в цілому та для кожного учасника окремо на основі отриманих раніше знань про алгоритм дій у різних ситуаціях.

За командою учасники рольової гри (тренінгу) займають вихідні позиції та розпочинають реалізацію свого плану дій. Інші учасники розташовуються навколо навчального місця. Це дає їм змогу оцінювати ефективність тактики поведінки кожного учасника, виконуваних прийомів і дій, виходячи з цього, оперативно вносити ті чи інші поправки у сценарій власних дій. За належного рівня концентрації уваги і ґрунтовної попередньої теоретичної підготовки досить часто спостерігачі відразу помічають допущені помилки, звертають на них увагу того, хто буде виконувати таку саму роль у їхній групі, тому

потреба в подальшому детальному аналізі дій групи, яка реалізує свій сценарій наступною, відпадає.

Вагомю перевагою цього методу є те, що кожен з учасників рольової гри може не просто уявити себе в запропонованій ситуації, а й отримати реальні психофізіологічні відчуття, побачити наслідки від прийняття тих чи інших рішень.

Основним же недоліком використання такої форми навчальної роботи є низький рівень загальногрупової щільності заняття. Проте з огляду на те, що під час таких тренінгів учасники набувають практичного досвіду з виконання оперативно-службових завдань без реальної загрози життю і здоров'ю власному й оточуючих, ним можна знехтувати.

Обмежена тривалість навчального заняття не дає змоги проводити в його ході велику кількість повномасштабних інсценувань, хоча їх цілком достатньо, аби виявити типові помилки та прогалини в підготовці. Як інтерактивні методи навчальної роботи над їх усуненням ми з успіхом застосовували імітацію дій в різних ситуаціях і тренінги. При цьому інсталяції обмежувалися лише тією частиною рольової гри, у якій учасники припускалися помилок.

Підсумки підбиваються в кінці кожного заняття чи тренування. У ході багатостороннього контакту між викладачами й учасниками рольової гри відбувається обмін враженнями, відчуттями, висловлюються аргументовані міркування та пропозиції. Вже поза рамками навчального заняття доцільно провести демонстрацію відеофільмів, за допомогою яких можна підкріпити зроблені висновки. Демонстрація відеофільму повинна починатися з передмови, у якій викладач виділяє кілька ключових моментів, вартих особливої уваги при перегляді, які згодом стануть предметом обговорення.

Висновки. Фізичне виховання майбутніх правоохоронців не може обмежуватися лише розвитком рухових якостей і формуванням професійно важливих рухових навичок та вмінь. Воно має супроводжуватися опосередкованим педагогічним впливом на психофізіологічний і психоемоційний стан курсантів, що дасть змогу управляти не особою, а процесом її розвитку. Завдяки створенню виховних ситуацій, розвитку через різноманітні форми творчої діяльності цьому якнайкраще сприяють інтерактивні методи навчання.

Використана література:

1. Компанієць Ю.А. Аналіз сучасних тенденцій у фізичній підготовці майбутніх співробітників правоохоронних органів. Матеріали всеукр. наук.-

практ. конф. "Проблеми розвитку педагогіки вищої школи в XXI столітті: теорія і практика". Одеса. НДРВВ ОЮІ НУВС. – 2002. – С. 230–238.

2. Компанієць Ю.А. Аналіз стану системи фізичної підготовки майбутніх правоохоронців та перспективні напрямки її вдосконалення. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків. – 2012. – №9. – С. 48.

3. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики). – М. – Политиздат. – 1989. – 271 с.

4. Управление развитием школы. Под ред. М.М. Поташника, В.С. Лазарева. – М. Новая школа. –1995. – 464 с.

5. Серебряк В.В. Удосконалення техніко-тактичної підготовки спортсменів рукопашного бою. В.В. Серебряк, С.В. Попов. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків. – 2010. – № 6. – С. 105–109.

УДК 343.983 : 623.443

Р.В. Мельник

**ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ОГЛЯДУ
МІСЦЯ ПОДІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ
ПЕРЕРОБЛЕНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ**

Розглянуто питання щодо огляду місця події з використанням переробленої вогнепальної зброї, приділена увага правильності вилучення, упакування зброї, куль та гільз.

Ключові слова: *слідчий огляд, огляд місця події, слідові інформація, перероблена вогнепальна зброя, перероблені старткові та газові пістолети та револьвери.*

Рассмотрены вопросы осмотра места происшествия с использованием переделанного огнестрельного оружия, уделено внимание правильности изъятия, упаковки оружия, пуль и гильз.

Ключевые слова: *следственный обзор, обзор места события, следственная информация, переделанная огнестрельное оружие, переделаны стартовые и газовые пистолеты и револьверы.*

The questions on the review of the scene processed firearms, paid attention to accuracy removal, packing weapons, bullets and shells.

Key words: *investigation review, review of place of event, to track information, done shooting-iron, starting and gases pistols and revolvers are done.*

Огляд місця здійснюється негайно після отримання повідомлення про вчинений злочин. До виїзду на місце події експерт-криміналіст повинен з'ясувати характер події, що трапилася, з метою визначення методів і науково-технічних засобів, необхідних для виявлення, фік-